

Ющук М.О.

Державний університет «Одеська політехніка»

ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглянуто трактування дефініції принципів державного управління, а також розкрито їх практичне значення. Запропоновано визначення принципів публічного управління в сфері інвестиційної діяльності як фундаментальної основи функціонування системи державного апарату країни, органів державної влади, які здійснюють управління інвестиціями, з метою проведення реформ та вирішення пріоритетних завдань, які є ключовими для економічного зростання та розвитку національної економіки. Розглянуто сутність та основні характерні ознаки загальних та спеціальних принципів державного управління в сфері інвестиційної діяльності. Зокрема, детально охарактеризовано та проаналізовано наступні принципи державного управління в сфері інвестиційної діяльності: принцип верховенства права, принцип взаємної відповідальності інвесторів та держави, принцип дотримання прав та свобод інвесторів, принцип взаємного інтереса інвестування. Визначено, що інвестиції є ключовим фактором стабільного соціально – економічного розвитку будь-якої цивілізованої держави та мають важливе значення для забезпечення ефективного управління національною економікою. Досліджено, що держава реалізує інвестиційну політику шляхом прямого фінансування інвестицій, надання гарантій іноземним інвесторам, реформування податкової сфери, надання податкових пільг та захиту прав потенційних інвесторів, розробки державних інвестиційних програм та проектів, посилення контролю за використання бюджетних коштів, вдосконалення чинної нормативно-правової бази в сфері інвестиційної діяльності, створення сприятливих умов для розвитку інвестиційної діяльності. Акцентовано увагу на важливості дотримання принципів державного управління в сфері інвестиційної діяльності, що сприятиме покращенню інвестиційного клімату, інвестиційної привабливості країни, створить сприятливі умови для іноземних інвесторів та збільшить обсяги капіталовкладень, навіть в умовах повномасштабного вторгнення. В процесі даного дослідження використані загально-філософські та загально-наукові методи наукового пізнання, такі як метод опису, аналізу та узагальнення.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, інвестиційна діяльність, інвестиційне законодавство, державне управління, принципи державного регулювання.

Постановка проблеми. Україна завжди була привабливою для іноземних інвесторів, завдяки своєму трудовому, виробничому та інфраструктурному потенціалу. На даний час, в порівнянні з минулими роками, Україна втратила свою інвестиційну привабливість, що обумовлено веденням військових дій на території України, та знищенням армією РФ промислового комплексу України на окупованих територіях. Суттєві збитки нанесено освітній, медичній, енергетичній та транспортній сферам. За даними «Київської школи економіки» (KSE) через повномасштабне вторгнення Російської Федерації, станом на лютий 2023 року, інфраструктурі України завдано збитків на 143,8 мільярдів доларів США [10]. На даному етапі, Україна не спроможна відновлювати підприємства та галузі, які були зруйновані за державні кошти. Одним з реалістичних варіантів швидкої модер-

нізації вищезазначених сфер економіки є залучення іноземних інвестицій. Враховуючи вищевикладене, слід зробити висновок, що в сучасних реаліях повномасштабного вторгнення РФ в Україну, важливість ефективної реалізації державної інвестиційної політики в Україні стрімко зростає. Відповідно, формування та реалізація державної інвестиційної політики неможливо без дотримання основоположних принципів, на яких базується процес державного управління інвестиційними процесами в Україні, що обумовлює актуальність даного дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Висвітленню різноманітних аспектів державного регулювання інвестиційної діяльності присвячено наукові дослідження таких українських вчених: О. Вовчак, В. Пшеничної, А. Комарової, О. Савицької, Т. Майорової, А. Пересади, А. Музиченко та інших. Але не зважаючи на

велику кількість наукових публікацій з даної тематики, питання проблематики державного управління інвестиційними процесами лишається цікавим та актуальним для дослідження.

Метою даної статті є дослідження та аналіз основоположних принципів державного управління інвестиційними процесами в Україні та їх практичне значення.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна політика уявляє собою сукупність комплексних заходів, реалізація яких направлена на стимулювання інвестиційної активності та інвестиційного клімату.

Загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності в Україні, поряд із основними принципами, зафіксовані в Законі «Про інвестиційну діяльність» [1]. Державна підтримка інвестиційної діяльності передбачає участь держави у розробленні та/або реалізації інвестиційних проектів. Державна підтримка для реалізації інвестиційних проектів надається шляхом:

- фінансування реалізації інвестиційних проектів за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
- співфінансування інвестиційних проектів з державного та місцевих бюджетів;
- надання відповідно до законодавства для реалізації інвестиційних проектів державних і місцевих гарантій з метою забезпечення виконання боргових зобов'язань за запозиченнями суб'єкта господарювання та кредитування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів;
- повної або часткової компенсації за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів відсотків за кредитами суб'єктів господарювання для реалізації інвестиційних проектів;
- застосування інших форм, передбачених законодавством України [8]. Державне управління інвестиційною діяльністю здійснюється на підставі, закріплених в законодавстві принципів [7].

Принципи державного управління – це його закономірності, які набули узагальнення чинних у вигляді певних правил, за якими управління здійснюється і організується. Принципи як поняття теорії відображають сутність і реальність процесів державного управління, підпорядковуючись певним законам [5].

Слушним є визначення принципів державного управління як фундаментальних істин, позитивних закономірностей, керівних ідей, основні положення, норми поведінки, яких відображають закони розвитку відносин управління, сформу-

льовані у вигляді певного наукового положення, закріпленого переважно у правовій формі, на основі якого будується і функціонує апарат державного управління [6].

Розглядаючи принципи публічного управління в сфері інвестиційної діяльності, доцільно зазначити, що вони є фундаментальною основою функціонування системи державного апарату країни, органів державної влади, які здійснюють управління інвестиціями, з метою проведення реформ та вирішення пріоритетних завдань, які є ключовими для економічного зростання та розвитку національної економіки.

Одним з основоположних принципів публічного управління, саме в контексті реалізації інвестиційної політики держави є:

1. Принцип верховенства права, на якому базується діяльність органів державної влади, які здійснюють управління інвестиційною діяльністю та здійснюється правове регулювання інвестиційними процесами в Україні. Поняття дефініції принципу верховенства права є багатограним. В науковій літературі, існує безліч трактування даного поняття.

На думку В. Авер'янова, за панівною у вітчизняній науці ідеологією юридичного позитивізму принцип верховенства закону (принцип законності) означає неухильне дотримання вимог законів як в інших джерелах нормативно-правового регулювання, так і безпосередньо в суспільних відносинах. На противагу цьому верховенство права доцільно тлумачити як принцип функціонування держави, який означає забезпечення: по-перше, пріоритетності прав людини перед будь-якими іншими цінностями демократичної, соціальної, правової держави; по-друге, безумовного підпорядкування діяльності усіх без винятку державних інституцій та посадових осіб вимогам реалізації та захисту вказаних прав [4].

Цікавим є трактування розуміння принципу верховенства права, обґрунтований В.Ф. Погорілкою, який першим після проголошення нової Конституції України в коментарі до неї визначив, що «...принцип верховенства права відображає місце і роль права в державі і суспільстві; означає співвідношення права і держави; співвідношення права і політики; співвідношення права і економіки; співвідношення права і моралі; співвідношення права і звичаїв...». Одним з доктринальних визначень «верховенства права» визнається теза, яку обґрунтовує відомий в наукових колах правознавець, доктор юридичних наук Володимир Селіванов. На його думку, принцип верховенства права необхідно

розглядати як принцип, що має бути скерований саме на особу, а також достовірно має бути забезпечений таким порядком, відповідно до якого ніхто не може бути примушений робити того, що не є передбаченим чинним законодавством держави. На думку провідного фахівця з теорії держави та права, П.М. Рабіновича, «верховенство права» – це не що інше, як «панування права у суспільстві», «панування права у життєдіяльності громадянського суспільства і функціонуванні держави», «підпорядкованість держави та її інститутів правам людини, визнання пріоритету права перед іншими соціальними нормами (моралі, звичаїв тощо)» [3].

Слід зазначити, що іноземні інвестори, на даний час не розглядають Україну як інвестиційну привабливу країну не лише через ведення війських дій. Це також обумовлено певними факторами. Серед яких:

- недостатній захист права приватної власності;
- вибіркоче правозастосування;
- слабка судова система;
- високий рівень корупції.

Таким чином, Україна не може в повній мірі реалізувати свій потенціал економічного зростання, незважаючи на наявність виходу на ринок ЄС [9]. Панування принципу верховенства права має стати одним з ключових факторів для підвищення інвестиційної привабливості країни, та відповідно збільшити обсяги іноземних капіталовкладень до національної економіки.

2. Наступним важливим принципом, на основі якого здійснюється державне управління інвестиційними процесами в державі, є принцип взаємної відповідальності інвесторів та держави.

Даний принцип визначає свободу здійснення інвестиційної діяльності, та передбачає певний баланс між державними інтересами та інтересами іноземних інвесторів. Його практичне значення полягає в тому, що держава повинна створювати максимально вигідні умови для іноземних капіталовкладень на своїй території. Зокрема до таких умов слід віднести наступні:

- усунення обмежень в чинному законодавстві;
- вдосконалення та адаптування інвестиційного законодавства до стандартів Європейського Союзу;
- надання пільг для іноземних інвесторів;
- усунення корупційної складової.

Одним з основоположних принципів державного управління інвестиційними процесами є принцип дотримання прав та свобод інвесторів. Він визначає свободу здійснення інвестиційної діяльності та полягає в належному дотриманні прав та

свобод іноземних інвесторів під час здійснення ними капіталовкладень. Зокрема даний принцип реалізується під час самостійного вибору інвестором об'єкта для інвестування, який закріплено в статті 4 Закону України «Про режим іноземного інвестування» [2]. Також даний принцип надає інвестору право визначати:

- процес інвестування;
- форму інвестиційного договору;
- вільний вибір сфери здійснення інвестиційної діяльності;
- форми та способи інвестування;
- користуватися та розпоряджатися результатами власних вкладень в будь-який спосіб, без втручання державних органів у внутрішню діяльність інвесторів. Також даний принцип полягає у збереженні інвестиційних ресурсів, отриманні прибутку забезпечення повернення інвестицій.

Одним з ключових принципів публічного управління інвестиційною діяльністю в державі є принцип взаємного інтереса інвестування. Він передбачає взаємну вигоду між приватними інтересами інвестора та публічного інтереса держави в контексті реалізації певних інвестиційних проєктів. Реалізація вищевказаного принципу полягає в тому, щоб інвестиційна діяльність приносила дивіденти не тільки інвестору, а і державному сектору та сприяла б створенню нових підприємств, нових робочих місць, збільшенню виробництва певних товарів та послуг.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Враховуючи все вищенаведене, слід зробити наступні висновки. Реалізація інвестиційної діяльності напряму залежить від ефективної державної політики в цій сфері та визначає вектор зростання національної економіки. Досліджувані принципи є ключовими засадами публічного управління в сфері інвестиційної діяльності. Ефективна реалізація інвестиційних процесів в державі повинна базуватися на абсолютному дотриманні принципів державного управління в цій сфері всіма учасниками інвестиційних відносин. Повне та чітке дотримання розглянутих принципів сприятиме:

- вдосконаленню чинних нормативно-правових актів, які регулюють інвестиційні відносини, шляхом усунення правових прогалів;
- залученню надійних джерел інвестування;
- залученню інвестицій в провідні галузі інфраструктури;
- покращенню інвестиційного клімату держави;
- створенню сприятливих умов для залучення іноземних інвестицій.

Список літератури:

1. Про інвестиційну діяльність : закон України від 18 вересня 1991 р. № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>
2. Про режим іноземного інвестування : закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 21.08.2023).
3. Матевосян А. А. Поняття принципу верховенства права на доктринальному рівні : Journal «ScienceRise: Juridical Science», 2019. № 4. URL: <file:///C:/Users/yulia/Downloads/188607-Article%20Text-420684-1-10-20191223.pdf>
4. Рябець К. Законність та верховенство права як принципи публічного управління : *Науковий вісник : Державне управління*. 2013. № 13. URL: <https://nvdu.undicz.org.ua/index.php/nvdu/article/view/70-85>
5. Державне управління : підручник / В. М. Ємельянов та ін. Миколаїв, 2015. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/pdf> (дата звернення: 22.08.2023).
6. Державне управління : навч. посіб. / Ю. В. Ковбасюк, Дніпропетровськ, 2012. URL: http://e-pidruchniki.com/book/19_Derjavne_upravlinnya_Tom_1.html (дата звернення: 22.08.2023).
7. Основи інвестиційного права України : підручник / В. Д. Чернадчук, 2005. URL: <https://buklib.net/books/37105/> (дата звернення: 28.08.2023).
8. Інвестування : конспект лекцій / Н. Є. Скоробогатова. Київ, 2013. URL: http://skorobogatova.edu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/08/Konspekt-lektsij_Investuvannya.pdf (дата звернення: 29.08.2023).
9. Чого чекають інвестори : страхування ризиків, пов'язаних з відсутністю верховенства права. URL: <https://voxukraine.org/stimulating-investment-in-ukraine-ua> (дата звернення: 23.08.2023).
10. KSE (Kyiv school of economics). URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/za-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-rosiya-zavdala-zbitkiv-infrastrukturi-ukrayini-na-mayzhe-144-m> (дата звернення: 24.08.2023).

**Yushchuk M.O. PRINCIPLES OF PUBLIC ADMINISTRATION
IN THE SPHERE OF INVESTMENT ACTIVITIES**

The article analyzes various scientific approaches to the interpretation of defense principles of public administration, and also reveals their practical significance. It is proposed to define the principles of public management in the field of investment activity as a fundamental basis for the functioning of the system of the country's state apparatus, state authorities that manage investments, with the aim of carrying out reforms and solving priority tasks that are key to economic growth and development of the national economy. The essence and main characteristic features of general and special principles of state management in the field of investment activities are considered. In particular, the following principles of state administration in the field of investment activity were characterized and analyzed in detail: the principle of the rule of law, the principle of transparency and openness, the principle of accessibility, the principle of mutual responsibility of investors and the state, the principle of respecting the rights and freedoms of investors, the principle of mutual benefit of investment. It was determined that investments are a key factor in the stable socio-economic development of any civilized state and are important for ensuring effective management of the national economy. It has been investigated that the state implements investment policy through direct financing of investments, providing guarantees to foreign investors, reforming the tax sphere, providing tax benefits and protecting the rights of potential investors, developing state investment programs and projects, strengthening control over the use of budget funds, improving the current legal framework in the field of investment activity, creation of favorable conditions for the development of investment activity.

Attention is focused on the importance of observing the principles of state management in the field of investment activities, which will contribute to the improvement of the investment climate, investment attractiveness of the country, create favorable conditions for foreign investors and increase the volume of capital investments, even in the conditions of a full-scale invasion. In the process of this study, general philosophical and general scientific methods of scientific knowledge were used, such as the method of description, analysis and generalization.

Key words: investment, investing, investment activity, investment legislation, state administration, principles of state regulation.